

11. Тышлер И. С. Омонимия в современном английском языке. Саратов, 1988. 186 с. : URL: <https://www.bibliofond.ru/>
12. Walpole H.P. Semantics. The Nature of Words and their Meaning. New York, 1941. : URL: <https://www.bibliofond.ru/>
13. Allen R. L. The Structure of Weaning. Jn: Proceeding of the 9th International Congress of Linguists. 1962. 230p. : URL: <https://www.bibliofond.ru/>
14. Bloomfield L. Language. New York, 1933. : URL: <https://www.bibliofond.ru/>
15. Carrol Lewis. Alice in the Wonderland. Moscow, 1967. : URL: <https://www.bibliofond.ru/>
16. Carrol Lewis. Through the Looking-glass. Moscow, 1966. : URL: <https://www.bibliofond.ru/>

**Тетяна Кумейко, кандидат філологічних наук,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»**

КЛАСИФІКАЦІЙНІ ПОКАЗНИКИ ПІДГРУПИ ДІЄСЛІВ «ПЕРЕДАВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ»

У статті проаналізовано підгрупу «Передавання інформації», що входить до групи дієслів інформаційної діяльності. Визначено, що словом-ідентифікатором для цієї підгрупи виступає лексема «передавати». Виокремлено семантичні особливості дієслів зазначеної підгрупи.

Ключові слова: дієслово, інформаційна діяльності, передавання інформації, семантика, класифікаційні показники.

Tetiana Kumeiko. Classification indicators of the subgroup of the verb «Information transfer»

The article analyzed the subgroup "Information Transfer", a member of the group of verbs of information activity. It is determined that the identifier word for this subgroup is the lexeme «transmit». The semantic features of the verbs of this subgroup are highlighted.

Key words: verb, information activity, information transfer, semantics, classification indicators.

Вступ. Розвиток інформаційних технологій та стрімке їх проникнення в усі сфери суспільного життя спричинило активне функціонування комунікативних одиниць, які позначають та

характеризують інформаційну діяльність, тому актуальним є виділення й класифікація дієслів інформаційної діяльності. Сучасна теорія основну увагу приділяє семантичним класифікаціям предикатів, оскільки «комплексний «об'ємний» розгляд якостей дієслівного предиката відкриває можливості побудови семантико-синтаксичної класифікації речення, що виявляє єдність форми і змісту в синтаксисі» [1, с.169]. Тому аналіз дієслівної лексики, а саме дослідження речень із дієслівними предикатами, які належать до одного семантичного класу, дозволить розв'язати проблему принципів побудови речень.

Дієслова інформаційної діяльності та їх роль у структурно-семантичній організації речення не були об'єктом спеціального дослідження в українському мовознавстві. У той же час деякі лексичні одиниці, а також окремі групи слів цього класу науковці частково розглядали в наукових працях у зв'язку з вивченням дієслів мислення (В.В. Гумовська), мовлення (Н.Г. Ніколаєва, О.Ф. Леонтьєва Г.О. Пашковська), інтерперсональних дієслів (О.В. Мартіна), предикатів дії (Н.В. Кашуба).

Мета дослідження – виокремити класифікаційні показники підгрупи дієслів «Передавання інформації».

Виклад основного матеріалу дослідження. Підгрупа дієслів «Передавання інформації» входить до групи дієслів інформаційної діяльності. «Інформаційну діяльність» витлумачено як діяльність людини, пов'язану з процесами пошуку (*винаходити, вишукувати, дізнаватися, добирати, запитувати, знаходити*), збирання (*анкетувати, виписувати, добирати, каталогізувати спостерігати, тестувати*), передавання (*агітувати, відказувати, заявляти, консультувати, рекламувати, шептати*), отримання (*бачити, дискутувати, заслуховувати, полемізувати, розуміти, чути*), оброблення (*аргументувати, вираховувати, обмірковувати, підсумовувати, систематизувати, членувати*) збереження інформації (*вивчити, друкувати, занотувати, засвоїти, опублікувати, фіксувати*), а також технічного оброблення інформації (*блокувати, копіювати, пересилати, формувати, вводити*).

Підгрупа «Передавання інформації» є різноманітною і численною серед дієслів інформаційної діяльності. До складу виділеної підгрупи ввійшли такі лексеми: *агітувати, адресувати, аргументувати, афішувати, базікати, балакати, баяти,*

бесідувати, бідкатися, благати, брехати, бубніти, бурмотати, варнякати, веліти, виблагати, виголошувати, виказувати, виканючувати, викликати, вимолювати, винити, виправдовувати, випрошувати, висловлювати, вишіптувати, відзвітувати, відказувати, відкликати, відмовляти, відповідати, віщувати, вмовляти, волати, втлумачувати, говорити, гомоніти, гукати, дебатовати, дезінформувати, декламувати, демонструвати, диктувати, дискутувати, диспутовати, добалакуватися, доказувати, домовлятися, доповідати, доповнювати, допрошуватися, дорікати, дякувати, жалітися, закликати, закричати, запевняти, заперечувати, запитувати, запрошувати, засвідчувати, заспівати, зауважувати, зацікавлювати, заявляти, звертатися, звітувати, зичити, зізнаватися, злословити, інструктувати, інформувати, казати, канючити, картати, кликати, клясти, коментувати, командувати, консультувати, корити, критикувати, кричати, лаяти, лихословити, мовити, молити, набазікати, нагадувати, наказувати, наобіцяти, нарікати, натякати, нашіптувати, обвинувачувати, обговорювати, обіцяти, обнародувати, оголошувати, ознайомлювати, описувати, опитувати, опублікувати, ораторствувати, ослаблювати, патякати, переказувати, переконувати, переповідати, перешіптуватися, писати, питати, підбурювати, підмовляти, підказувати, підтакувати, підписувати, підтверджувати, повідати, повідомляти, повіряти, повістувати, повторювати, повчати, полемізувати, попереджати, пояснювати, проговорюватися, проголошувати, пропагувати, проповідувати, просити, радитися, рапортувати, резонерствувати, рекламувати, рекомендувати, ремствувати, розголошувати, розказувати, розмовляти, розповідати, розпоряджатися, роз'яснювати, сварити, свідчити, скандувати, славити, соромити, сперечатися, спілкуватися, сповіщати, суперечити, твёрдити, тлумачити, умовляти, фразерствувати, характеризувати, хвалити, хвастати, цитувати, шептати (162 одиниці). Ці дієслова характеризують переміщення інформації в просторі від джерела до адресата, як правило, від адресанта до адресата, відображуючи мовленнєву діяльність людини в різних ситуаціях спілкування. Передусім дієслова зазначеної підгрупи вживаються як адресовані. Словом-ідентифікатором є слово *передавати*, яке в дослідженні позначає повідомлення про що-небудь чи кого-небудь, відправлене

суб'єктом інформаційної діяльності. Більша частина дієслів, яка входить до цієї підгрупи, має диференційну сему мети, бо інформаційну діяльність здійснюють з певною метою, що призводить до результату, який прогнозує суб'єкт інформаційної діяльності.

Усередині цієї підгрупи, застосовуючи опозитивний аналіз за такими семами, як «пасивність — активність», «забарвленість — нейтральність», «усна форма — письмова форма» тощо, які є диференційними ознаками, виокремлено такі семантичні особливості підгрупи «Передавання інформації».

I. Дієслова, що характеризують форму передавання інформації:

1. Усна форма передавання інформації: *брехати, благати, виблагати, виголошувати, виказувати, гомоніти, гукати, дебатувати, декламувати, диктувати, жалітися, закликати, закричати, заспівати, злословити, інструктувати, казати, корити, кричати, лаяти, лихословити, мовити, молити, нашіптувати, обговорити, обіцяти патякати, переказувати, переповідати, перешіптуватися* тощо. Напр.: *Примітно, що жодного держдумівця, які вчора нахабно брехали про Україну, в залі немає (газета); Настенька трохи помовчала, потім так само коротко відповіла їй (А. Дімаров); Воздвиженський затягав до себе своїх земляків, обіцяв їм протекцію, обіцяв велике придане, і всі знали, що в його є базато грошей і всякого добра, але ні один з їх не квапивсь свататись (І. Нечуй-Левицький).*

2. Письмова форма передавання інформації: *опублікувати, писати, підписувати*. Напр.: *Держархів опублікував сотні тисяч документів про Голодомор (газета); Голова колгоспу з задоволенням підписав написане, поставив печатку, і лист того ж дня пішов до редакції (В. Минко).*

3. Усно-письмова форма передавання інформації (комбінована): *агітувати, адресувати, відзвітуватися, дебатувати, дезінформувати, демонструвати, заперечувати, запитувати, зацікавлювати, зауважувати, заявляти, звертатися, звітувати, інформувати, консультувати, коментувати, критикувати, нагадувати, наказувати, обнародувати, оголошувати, ознайомлювати, описувати, опитувати, ослаблювати, переконувати, питати, підтверджувати, повідомляти, повчати, пояснювати* тощо. Напр.: *Їх я обнародував на сторінках газети «Вік: час, події, люди» і на радіо «Вік» (газета); Цю істину лідер*

донецької обласної організації «Справедливості» Віктор Прилепський обнародував ще на зборах своїх однопартійців у Павлограді (газета); Аллан Едгар По, за його власним зізнанням, написав цей вірш згідно з чітким планом, який він пізніше пояснив у творі «Філософія віршування» (підручник); Учитель пояснює учням незрозумілі слова, допомагає слабким учням працювати зі словником (журнал). Вона з тисячами подробиць оповідала їм те, що вони вже добре знали од неї: описувала їм свою корову, чорну, з білими латками на спині й морді (М. Коцюбинський); Дарвін описував симптоми захворювання в листах та «Щоденнику здоров'я», котрий вів протягом 1849-1855 рр. (підручник); У рубриці «Головдержслужба роз'яснює» фахівці консультують читачів щодо правових аспектів праці в органах місцевого самоврядування, особливо в період реорганізації та ліквідації підприємства чи установи, та з питань стажу державної служби (журнал); Парторг справді готувався до розмови зі мною, хтось його консультував, бо звідки йому, бідному, було знати що галицькі зодчі будували в Суздалі храми (Р. Федорів).

II. Дієслова, що характеризують процес передавання інформації за пасивністю / активністю учасників взаємодії:

1. Суб'єкт-об'єктна (монологічна): бурмотати, варнякати, виблагати, виголошувати, виканючувати, викликати, волати, втлумачувати, гукати, дезінформувати, декламувати, жалітися, закликати, зізнаватися, злословити, інструктувати, інформувати, казати, корити, критикувати, кричати, молити, набазікати, наобіцяти, нарікати, обнародувати, оголошувати, ознайомлювати, опублікувати, переказувати тощо. Напр.: 1 червня 1761 року бугогардівський полковник Корній Шустовал рапортував кошовому отаману про затримання браконьєрів у степах (газета); Коперник опублікував працю про геліоцентричну систему (П. Загребельний).

2. Суб'єкт-суб'єктна (діалогічна): бесідувати, дискутувати, диспутувати, відказувати, дебатувати, дискутувати, диспутувати, добалакуватися, домовлятися, доповнювати, заперечувати, запитувати, запрошувати, звертатися, консультувати, обговорювати, опитувати, перешіптуватися, підтакувати, полемізувати, проговорюватися, радитися, рапортувати, розмовляти, сперечатися тощо. Напр.: Якось трапилося так, що вона не могла обійтися без його консультації, і

все ходила консультуватися, і професор щоденно консультував розумну і до того ж красиву студентку (А. Дімаров); Вони диспутували про учені справи (О. Назарук).

III. Дієслова, що характеризують інформаційну діяльність за кваліфікувальним найменуванням:

1. Внутрішня:

1.1. Змістова:

1.1.1. Прохання: *благати, виканючувати, вимолювати, відкликати, допрошуватися, закликати, запрошувати, молити, просити, радитися тощо. Напр.: Тому Андрій та видавці закликають майбутніх читачів узяти участь у її виборі (журнал); Загалом сказати, Іцик обходився з Германом, як з рівним собі, бачив його зручність і справність і радився з ним, мов зі старшим, перед всяким ділом. (І. Франко).*

1.1.2. Наказ: *інструктувати, наказувати тощо. Напр.: Він наказує «тираспольським», «кубанським», «донським» і «кримським» захищати «одеських» (Ю. Андрухович); По інших відділеннях ця процедура робилась спокійніше, проте Елла підбирала собі санітарів лише з бакланів, інструктувала їх, щоб не жаліли «сухого броду» (вона мала на увазі рукоприкладство), і в них, цих примітивних душах, досить швидко визрівало почуття садизму (В. Рубан).*

1.1.3. Переконавання, порада: *агітувати, вмовляти, дискутувати, запевняти, рекламувати тощо. Напр.: Він рекламує брендовий одяг для чоловіків (газета); Вчений дискутує з академіком О. І. Соболевським, на думку якого в Києві до монголо-татарської навали говорили російською мовою (газета).*

1. 2. Оцінна:

1.2.1. Негативна: *брехати, винити, дорікати, жалітися, злословити, канючити, корити, критикувати, лихословити, патякати тощо. Напр.: А воно (хлопець) ще й дибки стає, лихословить, тільки в штабі заскиглило: оця, каже, тьотя вухо мені так скрутила, дивіться, аж розпухло ... занесіть це в акт! (О. Гончар); Він так багато патьякав про всяку всячину, а того, що мав сказати в першу чергу, так і не сказав (О. Гурейв).*

1.2.2. Позитивна: *дякувати, зичити, рекомендувати, славити, хвалити тощо. Напр.: Загалом, для мене успіх — це коли тебе інші хвалять за те, за що б ти себе хвалив навіть тоді, коли інші б поносили (журнал); — Вибачайте нашій молодості і нашим літам,*

а з тим ми дякуємо вам за хліб-сіль вашу і за квартиру (І. Нечуй-Левицький).

2. Зовнішня:

2.1. Загальний спосіб передавання інформації: *диктувати, запитувати, засвідчувати, опитувати, переказувати, переповідати, повторювати, пояснювати, розказувати, розмовляти* тощо. Напр.: *Жінки судили якихсь незнайомих для їх людей і розмовляли про хазяйську справу* (І. Нечуй-Левицький); *Молодь України обговорює необхідність створення власного Міністерства молоді* (газета).

2.2. Особливий спосіб передавання інформації: *втлумачувати, гомоніти, гукати, декламувати, кричати, набазікати, натякати, підтакувати, проголошувати, скандувати* тощо. Напр.: *Христя не знала, що казати матері, про що це вона натякає їй* (П. Мирний); *Прем'єр Туреччини проголошує свою перемогу в місцевих виборах* (газета); *Сашко разом з усіма скандував: «Давай! Давай! Швидше! Швидше!»* (О. Гончар).

Висновки та перспективи досліджень. Підгрупа «Передавання інформації» входить до групи дієслів інформаційної діяльності. Визначено, що словом-ідентифікатором для цієї підгрупи виступає лексема «передавати». Більша частина дієслів, яка входить до цієї підгрупи, має диференційну сему мети, бо інформаційну діяльність здійснюють з певною метою, що призводить до результату, який прогнозує суб'єкт інформаційної діяльності.

Застосовуючи опозитивний аналіз за такими семами, як «пасивність — активність», «забарвленість — нейтральність», «усна форма — письмова форма» тощо, які є диференційними ознаками, виокремлено такі семантичні особливості підгрупи «Передавання інформації»: 1) дієслова, що характеризують форму передавання інформації: усна (*брехати, виказувати, гомоніти, дебатувати, декламувати*), письмова (*опублікувати, писати, підписувати*); усно-письмова (комбінована): *агітувати, заявляти, консультувати, коментувати, наказувати*; 2) дієслова, що характеризують процес передавання інформації за пасивністю / активністю учасників взаємодії: суб'єкт-об'єктна (*виголошувати, дезінформувати, декламувати, інформувати, обнародувати*), суб'єкт-суб'єктна: *бесідувати, дискутувати, відказувати, консультувати, обговорювати*); 3) дієслова, що

характеризують інформаційну діяльність за кваліфікувальним найменуванням: внутрішня: змістова: прохання (*благати, вимолювати, відкликати, допрошуватися, закликати*), наказ (*інструктувати, наказувати*); переконання, порада (*агітувати, вмовляти, дискутувати, запевняти, рекламувати*); оцінна: негативна (*брехати, винити, дорікати, жалітися, злословити*), позитивна (*дякувати, зичити, рекомендувати, славити, хвалити*); зовнішня: загальний спосіб передавання інформації (*диктувати, запитувати, засвідчувати, опитувати, переказувати*), особливий спосіб передавання інформації (*втлумачувати, гомоніти, гукати, декламувати, кричати*).

Перспективу подальших наукових розвідок пов'язуємо з виявленням типів реалізації структурних схем речень із дієсловами «Передавання інформації».

Джерела та література

1. Золотова Г.А. *Коммуникативные аспекты русского синтаксиса*. Москва: КомКнига, 2007. 366 с.
2. Ніколаєва Н.Г. *Семантико-синтаксична організація речень з дієслівними предикатами мовлення: дис... канд. філол. наук: 10.02.01/ Національний педагогічний ун-т ім. М.П. Драгоманова. Київ, 2003. 236 с.*
3. Вихованець І.Р., Городенська К.Г., Русанівський В.М. *Семантико-синтаксична структура речення: монографія. Київ: Наук. думка, 1983. 219 с.*
4. Кумейко Т.А. *Синтаксична структура речень з дієсловами інформаційної діяльності: автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.01. Запоріжжя, 2015. 20 с.*
5. Леута О.І. *Структура і семантика дієслівних речень в українській літературній мові: монографія. Київ: Такі справи, 2008. – 208 с.*
6. Мацицька Т.Є. *Семантико-синтаксична валентність дієслова: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 1995. 16 с.*